

Sygn. akt II Co 2779/22

(poprzedn. sygn. akt (...))

POSTANOWIENIE

Dnia 31 sierpnia 2022 roku

Sąd Rejonowy dla Warszawy - Woli w Warszawie II Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: sędzia Piotr Blus

po rozpoznaniu w dniu 31 sierpnia 2022 roku w Warszawie

sprawy na skutek skargi wierzyciela (...) z siedzibą w W. na czynność Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym dla Warszawy – Woli w Warszawie (...) w sprawie (...) w postaci pkt 2 postanowienia z dnia 21 lutego 2022 roku w przedmiocie obciążenia wierzyciela opłatą stosunkową w wysokości 1 149,50 zł na podstawie art. 30 ukk

w przedmiocie skargi wierzyciela na orzeczenie referendarza sądowego wydane w dniu 25 kwietnia 2022 roku w sprawie o sygn. akt (...)

postanawia:

1. zmienić zaskarżone postanowienie Referendarza sądowego z dnia 25 kwietnia 2022 roku, sygn. akt (...) w ten sposób, że uwzględnić skargę na czynność komornika sądowego, zmienić zaskarżone postanowienie Komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym dla Warszawy – Woli w Warszawie (...) z dn. 21 lutego 2022 r., w sprawie (...) i:

a. ustalić opłatę egzekucyjną obciążającą wierzyciela w niniejszej sprawie na kwotę 150 zł (sto pięćdziesiąt złotych), na podstawie art. 29 ust. 4 u.k.k.;

b. w zakresie pkt. 2 postanowienia, w miejsce wskazanej tam kwoty 1 149,50 zł (jeden tysiąc sto czterdzieści dziewięć złotych i 50/100) wpisać kwotę 150 zł (sto pięćdziesiąt złotych);

2. na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. uchylić pkt. 4 postanowienia Komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym dla Warszawy – Woli w Warszawie (...) z dn. 21 lutego 2022 r., w sprawie (...), dotyczący przyznania wierzycielowi kosztów zastępstwa procesowego w kwocie 900 zł, oraz wyeliminować z treści pkt. 1 postanowienia sformułowanie: „ustalić koszty niezbędne do celowego przeprowadzenia egzekucji na kwotę 998,70 zł”;

3. nie obciążać Komornika sądowego przy Sądzie Rejonowym dla Warszawy – Woli w Warszawie (...) kosztami postępowania skargowego.

Zasadnicze motywy rozstrzygnięcia (art. 357 § 5 k.p.c.) w zakresie pkt. 1 postanowienia

Uzasadnienie w zakresie pkt. 2

Niniejsze postanowienie jest prawomocne, nie podlega dalszemu zaskarżeniu i nie wymaga przez to sporządzenia uzasadnienia (z wyjątkiem pkt. 2 postanowienia, który jako orzeczenie w przedmiocie kosztów postępowania, nie objętych skargą na czynność komornika sądowego, zostało wydane po raz pierwszy i jest zaskarżalne). Ze względu jednak na treść rozstrzygnięcia i przyjętą wykładnię przepisu, niezgodną z częścią aktualnego orzecznictwa Sądu Najwyższego, sąd orzekający przedstawia poniżej zasadnicze motywy rozstrzygnięcia.

Skarga wierzyciela na orzeczenie Referendarza sądowego okazała się w części uzasadniona, w zakresie w jakim wierzyciela zarzucał dokonanie błędnej wykładni art. 30 ustawy o kosztach komorniczych z dn. 28 lutego 2018 r. i

przyjęcie, że wszczęcie postępowania egzekucyjnego w stosunku do nieżyjącego dłużnika wypełnia znamion oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego.

W zakresie oceny tej przesłanki Sąd Rejonowy nie podziela ocen i motywów decyzji wyrażonych przez Referendarza sądowego. W pierwszej kolejności należy wyrazić zapatrywanie, że śmierć dłużnika przed wszczęciem postępowania sprawia, że postępowanie egzekucyjne przeciwko tej osobie jest niedopuszczalne, nie zaś niecelowe. Badanie niedopuszczalności postępowania wyprzedza zaś jego ocenę pod kątem celowości bądź niecelowości wszczęcia – Sąd Rejonowy aprobeje tu uchwałę SN z dn. 17 grudnia 2010 r., sygn. III CZP 93/10.

Niemniej jednak dostrzegając zmianę stanu prawnego dokonaną od czasu podjęcia tej uchwały i nowe orzeczenia Sądu Najwyższego w tej materii argumentacja przemawiająca przeciwko stanowisku zajętemu przez organ egzekucyjny i referendarza sądowego wymaga rozwinięcia.

Przede wszystkim zaś nie można się zgodzić ze stanowiskiem przyjętym w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia, zgodnie z którym wątpliwości prawne w tym względzie zostały rozstrzygnięte przez Sąd Najwyższy w uchwale z dn. 27 stycznia 2022 r., III CZP 36/22. W uchwale tej SN przyjął, że złożenie wniosku egzekucyjnego po śmierci dłużnik stanowi przypadek oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego.

Jest bowiem dokładnie odwrotnie – uchwała ta przyczyniła się jedynie do pomnożenia wątpliwości, a to z tego względu, że przed jej podjęciem dominujący nurt orzecznictwa sądów powszechnych podążał w kierunku wyznaczonym uchwałą III CZP 93/10. Były oczywiście prezentowane stanowiska odmienne, uzasadnione naturalną wolnością interpretacyjną i niezawisłością sądów, a także różnorodnością ocenianych przypadków, niemniej jednak istniejący trend był wyraźny. W podobny sposób, od kilku już lat, kształtowała się dość jednolita praktyka orzecznicza w tutejszym Sądzie Rejonowym dla Warszawy – Woli w Warszawie. Kształtująca się stabilność linii orzeczniczej była (jest) istotną wartością, której nie zechciał wziąć pod uwagę Sąd Najwyższy, orzekając przy podjęciu uchwały III CZP 36/22.

Ponadto, w ramach samego Sądu Najwyższego, w chwili obecnej, daleko do jednolitości w tym względzie, bowiem niemal w tym samym czasie została podjęta uchwała w sprawie o sygn. III CZP 21/22, gdzie rozstrzygnięto, że artykuł 30 ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych nie stanowi podstawy pobrania przez komornika sądowego opłaty egzekucyjnej od wierzyciela w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 824 § 1 pkt 2 KPC ze względu na złożenie przez wierzyciela wniosku o wszczęcie postępowania egzekucyjnego po ogłoszeniu upadłości dłużnika.

Nie można nie dostrzegać fundamentalnej niezgodności pomiędzy tymi, zbieżnymi w czasie, uchwałami Sądu Najwyższego. W tym zakresie całkowicie słuszne są uwagi skarżącego w uzasadnieniu skargi na orzeczenie referendarza sądowego.

W przypadku złożenia wniosku o wszczęcie egzekucji po ogłoszeniu upadłości dłużnika problem prawny mógłby wydawać się mniej skomplikowany, a to z tego względu, że przecież informacja o ogłoszeniu upadłości była dostępna w oficjalnym publikatorze lub, jak to jest obecnie, w publicznie dostępnym rejestrze (Krajowy Rejestr Zadłużonych). Mimo tego, SN uznał, że wierzyciel składając wniosek po ogłoszeniu upadłości dłużnika nie dopuszcza się oczywiście niecelowego wszczęcia postępowania egzekucyjnego.

Powyzsza okoliczność jest bardzo istotna na gruncie problemu, jaki zaistniał w niniejszej sprawie – w przypadku bowiem śmierci dłużnika wierzyciel nie ma żadnego dostępu do publicznego rejestru, gdzie taki fakt mógłby bez większych trudności ustalić. W tym kontekście wielokrotnie powtarzane zdanie z uzasadnienia projektu ustawy o kosztach komorniczych, że mianowicie wierzyciel posiada najpełniejszą wiedzę o tym, czy zachodzi potrzeba wszczęcia postępowania egzekucyjnego, należy ocenić jako zupełnie oderwane od realiów faktycznych. We współczesnych realiach masowego obrotu cywilnoprawnego, uwzględniając także kontekst rozbudowanej ochrony prywatności, ta

wiedza wierzyciela, tak podkreślana przez ustawodawcę, może ograniczać się jedynie do podstawowych faktów, w tym przede wszystkim do ustalenia, czy dług został spłacony, czy też nie.

Aby uzyskać jakiegokolwiek informacje o osobie dłużnika, wierzyciel może jedynie składać pisemny wniosek do właściwej jednostki w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych o udostępnienie danych dot. dłużnika. O ile wykazanie interesu prawnego w takim wystąpieniu nie powinno być trudne, o tyle trzeba przecież uwzględnić fakt, że taki wniosek podlega opłacie, wymaga podejmowania dalszych czynności przez wierzyciela (do których nie zobowiązuje go żaden przepis prawa, a jedynie zmusza go do tego określona, kontrowersyjna, sądowa wykładnia normy prawnej) i nade wszystko – wymaga czasu do jego rozpoznania. O ile obecnie czas oczekiwania na udostępnienie tego rodzaju danych przekracza jeden miesiąc, o tyle w razie upowszechnienia się tej wykładni, urzędy zostaną zalane wnioskami wierzycieli o sprawdzenie danych dotyczących wszystkich dłużników. O powyższych konsekwencjach i o tym, że pozyskiwania danych osobowych wierzyciela i ustalania jego zdolności sądowej nie wymaga żaden przepis prawa nie można zapominać, mimo, że nie wziął ich pod uwagę Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały III CZP 36/22.

Argumentację powyższą można uzupełnić o wskazanie, że niecelowość wszczęcia postępowania egzekucyjnego na gruncie art. 30 u.k.k. ma mieć charakter oczywisty. Oczywistości tej nie można utożsamiać jedynie z kategoriami obiektywnymi (że dłużnik nie żyje), lecz należy tu wziąć pod uwagę także kategorie podmiotowe, mianowicie to, czy stan ten był znany wierzycielowi (lub czy powinien być znany). Utrwalone w języku prawnym rozumienie oczywistości wskazuje na to, że pojęcie to jest silnie nacechowane podmiotowo (subiektywnie), a nie tylko przedmiotowo (obiektywnie).

Na gruncie niniejszej sprawy, analizując pojęcie celowości egzekucji, nie sposób przy tym nie dostrzec rażącej niekonsekwencji organu egzekucyjnego, który w treści zaskarżonego postanowienia jednocześnie obciążył wierzyciela obowiązkiem uiszczenia opłaty z art. 30 u.k.k. za oczywiście niecelowe wszczęcie postępowania egzekucyjnego, z drugiej zaś strony w tym samym postanowieniu ustalił koszty niezbędne do celowego przeprowadzenia egzekucji (w pkt. 1 postanowienia), a ponadto przyznał wierzycielowi koszty zastępstwa procesowego w kwocie 900 zł, w pkt. 4 postanowienia, na podstawie art. 770 § 2 k.p.c. Hipoteza przepisu art. 770 k.p.c. obejmuje jedynie przypadku celowego wszczęcia i prowadzenia egzekucji. Nie powinno zaś budzić wątpliwości, że ta sama egzekucja prowadzona przeciwko zmarłemu dłużnikowi, nie może być jednocześnie celowa i zarazem oczywiście niecelowa.

Z powyższego względu należało, działając na podstawie art. 759 § 2 k.p.c., usunąć dostrzeżone uchybienie i usunąć z treści zaskarżonego postanowienia komornika sądowego z dn. 21 lutego 2022 r. rozstrzygnięcie o przyznaniu kosztów zastępstwa procesowego wierzycielowi w kwocie 900 zł. Koszty te można przyznać wyłącznie, gdy egzekucja miała charakter celowy, jest zaś jasne, że egzekucji, której nie można było de iure w ogóle wszcząć (doszło jedynie do wszczęcia postępowania egzekucyjnego) nie można przypisać takiego charakteru (co przy tym wcale nie oznacza, że egzekucja bądź postępowanie egzekucyjne miały charakter oczywiście niecelowy). Ponadto, przyznanie kosztów zastępstwa procesowego może nastąpić jedynie od określonego podmiotu, który staje się jednocześnie obciążony obowiązkiem ich zwrotu (zapłaty). Obowiązek ten musi mieć określonego adresata, który w sentencji postanowienia nie został i nie mógł zostać określony. Jest też zupełnie jasne, że kosztów tych nie można przyznać od zmarłego dłużnika.

Z tych względów orzeczono jak w pkt. 2 postanowienia. Konsekwencją uchylecia pkt. 2 postanowienia musiała być także odpowiednia zmiana pkt. 1 postanowienia.

Ponadto przepis art. 30 u.k.k. ma charakter wyraźnie sankcyjny, zmierzający do obciążenia wierzyciela negatywnymi konsekwencjami wszczęcia postępowania egzekucyjnego, które ma charakter oczywiście niecelowy (na co wskazuje jednoznacznie wysokość opłaty egzekucyjnej podlegającej w takiej sytuacji pobraniu, o stawce procentowej dwukrotnie przewyższającej stawkę opłaty sądowej za wszczęcie sądowego postępowania rozpoznawczego). Wykładnia przepisu sankcyjnego nie powinna ignorować kategorii subiektywnych, bowiem odpowiedzialność majątkowa nie powinna mieć charakteru obiektywnego (tj. odpowiedzialności wyłącznie za rezultat). W tym

kontekście niezrozumiale jest dla sądu orzekającego całkowite zobiektywizowanie tej kategorii – tj. oczywiście niecelowego wszczęcia egzekucji, jakie zostało dokonane przez Sąd Najwyższy w uchwale III CZP 36/22.

W konsekwencji stanowisko wyrażone przez organ egzekucyjny w treści zaskarżonego postanowienia byłoby może do zaakceptowania, gdyby ustalone zostało, że wierzyciel wiedział o tym, że dłużnik nie żyje, lub, że powinien był o tym wiedzieć (abstrahując od kwestii oceny dopuszczalności prowadzenia postępowania w takiej sytuacji).. Nie ma jednakże przepisu prawa w oparciu o który można postawić dłużnikowi takie wymagania. Przeciwnie, badanie zdolności sądowej osoby fizycznej jest zawsze obowiązkiem organu procesowego, tj. sądu, referendarza sądowego, komornika, nigdy zaś strony postępowania, a już zwłaszcza podmiotu prywatnego, który nie posiada ustawą przyznanych kompetencji do badania tej okoliczności. Komornik sądowy jest zaś organem procesowym i funkcjonariuszem publicznym, który w ramach przyznanych mu kompetencji wykonuje zadania z zakresu władztwa publicznego. Komornik może zapewnić sobie dostęp do odpowiedniego rejestru, w ramach którego sprawdzenie zdolności sądowej osoby fizycznej jest stosunkowo prostą czynnością – funkcjonalności takiej w żaden sposób, legalnymi metodami, nie jest sobie w stanie pozyskać wierzyciel. Trafnie w uzasadnieniu skargi na orzeczenie referendarza sądowego wierzyciel zauważył, że utrwalenie wykładni przepisu art. 30 u.k.k. przyjętej przez organ egzekucyjny może nieść ze sobą negatywne praktyczne konsekwencje, w postaci podejmowania działania i dążenia do pozyskiwania informacji o dłużnikach w sposób prawnie wątpliwy lub wręcz sprzeczny z prawem.

Wbrew niekiedy zgłaszanym poglądom obowiązek taki – w stosunku do osób fizycznych – nie może zostać nałożony na wierzyciela w oparciu o przepis art. 797 k.p.c. w zw. z art. 126 § 2 pkt. 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., gdyż powinność wskazania aktualnego adresu zamieszkania oraz numeru PESEL jest czym innym niż ewentualny obowiązek ustalania, czy dłużnik żyje. Fakt, że wierzyciel ma taką możliwość – jedynie pośrednią, bo Rejestr PESEL prowadzony przez gminy nie jest w gruncie rzeczy rejestrem dokumentującym stwierdzenie zgonu – nie oznacza jeszcze, że przepisy prawa nakładają na niego taki obowiązek.

W konsekwencji zachodziły podstawy do uwzględnienia skargi w zakresie zarzutu wykładni art. 30 u.k.k., bowiem w ocenie Sądu Rejonowego wykładnia jakiej dokonał Referendarz sądowy nie jest prawidłowa.

Nie oznacza to jednak, że w sytuacji umorzenia postępowania egzekucyjnego w oparciu o stwierdzenie braku zdolności sądowej nie ma podstaw do obciążenia wierzyciela żadną opłatą. Zachodziła bowiem podstawa do zmiany zaskarżonego postanowienia i w konsekwencji zmiany postanowienia Komornika sądowego w ten sposób, żeby ustalić opłatę egzekucyjną obciążającą wierzyciela w wysokości 150 zł, w oparciu o przepis art. 29 ust. 4 u.k.k., w miejsce opłaty jaką wierzyciel został obciążony (1 149,50 zł)

Zważywszy, że przepis ten posługuje się szeroką kategorią „umorzenia postępowania z innych przyczyn” (innych niż wnioski wierzyciela bądź jego bezczynność – art. 29 ust. 1 i 3 u.k.k.), należało stwierdzić, że umorzenie postępowania ze względu na brak zdolności sądowej mieści się w jego hipotezie. W konsekwencji w sytuacji umorzenia postępowania ze względu na brak zdolności sądowej dłużnika wierzyciela powinna obciążać opłata w kwocie 150 zł, której to – w tym wypadku – nie będzie można rozliczyć i obciążyć nią dłużnika w oparciu o treść art. 770 k.p.c. Ostatecznie zatem opłata ta obciąży również wierzyciela. Biorąc pod uwagę jej wysokość stanowi to zarazem o umiarkowanym wymiarze sankcji finansowej za wszczęcie postępowania egzekucyjnego przeciwko osobie nieżyjącej (przy przyjęciu zapatrywania, że zachowanie takie powinno być sankcjonowane) bądź też – przy innym zapatrywaniu – stanowi o wyważeniu ryzyka finansowego pomiędzy wierzycielem i komornikiem co do ponoszenia kosztów wszczęcia niedopuszczalnego postępowania egzekucyjnego.

O kosztach postępowania skargowego Sąd Rejonowy nie orzekał, stwierdzając, że nie ma podstaw do obciążenia organu egzekucyjnego kosztami postępowania skargowego, gdyż przepis art. 767 § 6 k.p.c., nie daje podstaw do obciążenia organu egzekucyjnego kosztami postępowania, bowiem naruszenie przepisu art. 30 u.k.k. w żadnym razie nie mogło mieć w tym wypadku charakteru oczywistego (skoro istniejące rozbieżności znalazły tak istotny wyraz w aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego).

ZARZĄDZENIE

1. (...)

2. (...)

3. (...)

4. (...)

5. (...)

6. (...)

7. (...)